

Extra kansen voor nieuwkomers: Wat werkt in leesonderwijs aan laaggeletterde anderstalige jongeren?

Jordi Casteleyn & Marit Trioen
Antwerp School of Education

van ik tot fitness

5 ma**b** p
6 p*il*
7 ik ✓
8 kip
9 Pak ✓
10 **f**eel

A list of words written on lined paper. The words are: "5 ma**b** p", "6 p*il*", "7 ik ✓", "8 kip", "9 Pak ✓", and "10 **f**eel". The letter 'b' in the first word is circled in green, and the letter 'f' in the last word is circled in purple.

ik woon in Afgans tan
ik woon met familie
ik woon in fithes
ik werk in karwsh
ik blij

A list of phrases written on a pink background. The phrases are: "ik woon in Afgans tan", "ik woon met familie", "ik woon in fithes", "ik werk in karwsh", and "ik blij".

Les 6 Spel- en woordw

6.1 Spelweb

Je kunt de woorden uit dit sp

a Lees de woorden hardop.

b Schrijf de woorden zonder fouten over. Let op je schrijfhouding en pengreep.

- 1 wedstrijd _____
- 2 handschrift _____
- 3 conditie _____
- 4 rijmen _____
- 5 loeien _____
- 6 favoriet _____

c Duid de moeilijkheden in het woord aar

d Spel de woorden hardop.

Les 5 Sportief genieten

5.1 Rare sprongen

Je kunt van een fragment uit een jeugdboek genieten.

a Lees het fragment.

Tim gaat voor enkele dagen bij zijn nichtje Sterre logeren. Hij kijkt er enorm naar uit. In het gezin van Sterre gaat het er anders aan toe dan bij hem thuis. Zijn tante schildert en z'n oom is goochelaar. Sterre en Tim hebben één ding gemeen: ze zijn allebei gek op sport!

- 1 Tim liet Sterre allerlei trucjes zien. Hij begon natuurlijk gemakkelijk. Maar daarna maakte hij het steeds een tikkeltje¹ moeilijker. Sterre was vol bewondering. Maar na een paar keer oefenen deed ze
- 5 de trucjes met het grootste gemak na. 'Heb je het echt nooit eerder gedaan?' vroeg Tim. 'Echt eerlijk echt waar niet', hield Sterre vol. 'Maar hoe kan het dan dat je alles zo snel kunt?' 'Tja', zei Sterre. 'Dat komt, denk ik, door mijn training. Ik doe namelijk
- 10 drie keer in de week aan topsport.' 'O ja?' zei Tim verbaasd. 'Welke topsport dan?' Maar misschien had hij dat beter niet kunnen vragen.

uantwerpen.be/extra-kansen

Extra kansen voor nieuwkomers

Je bent hier: [UAntwerpen](#) > [Projecten](#) > Extra kansen

Extra kansen voor nieuwkomers

Wat werkt in leesonderwijs aan laaggeletterde anderstalige jongeren?

Deze gids formuleert drie onderzoeksg geïnformeerde aanbevelingen om laaggeletterde anderstalige jongeren te leren lezen in het Nederlands. Elke aanbeveling legt in heldere richtlijnen uit hoe de leerkracht deze theoretische principes kan vertalen naar de klaspraktijk.

Verder voorziet de gids voor elke aanbeveling een samenvatting van het wetenschappelijk bewijs, concrete werkvormen en lesideeën voor in de klas en kaders met achtergrondinformatie voor wie meer over een bepaald thema wil weten.

Uit de complexiteit van het leesproces volgt dat niet alle instructie om te leren lezen moet vertrekken vanuit geschreven tekst. Mondelinge processen zijn minstens zo belangrijk. Veel van de richtlijnen uit deze praktijkgids mogen dan ook niet in isolatie toegepast worden, maar worden best met elkaar en met andere praktijken verbonden.

Daarnaast is elke klascontext uniek en hebben laaggeletterde leerlingen elk hun eigen profiel. Een bepaalde opdracht kan in de ene groep perfect werken, maar kan in een andere groep veel minder succes oogsten.

[Download de handleiding \(pdf - 1,6 Mb\)](#)

Auteurs

Marit Trioen
Geeft les aan laaggeletterde anderstalige jongeren bij OKAN Sint-Niklaas. Daarnaast werkt ze als wetenschappelijk medewerker bij de Antwerp School of Education.

Jordi Casteleyn
Is verantwoordelijk voor didactiek Nederlands, didactiek Nederlands aan anderstaligen en talenbeleid aan de Antwerp School of Education.

AANBEVELING 1

Leg de lat hoog voor woordenschat via expliciete, weldoordachte en rijke instructie. Vertrek vanuit ruime, relevante thema's en bied actieve werkvormen aan die zowel een brede als een diepe woordenschatkennis stimuleren.

Achtergrond

Wie zich in een nieuwe taal uit de slag wil trekken, moet over een ruime woordenschat beschikken. Een lezer moet ongeveer 95% van de woorden in een authentieke tekst kennen om tot tekstbegrip te kunnen komen³. Omgerekend in aantal woorden betekent dat zo'n 5000 lexicale items. Voor anderstalige jongeren, die zich voorbereiden op een schoolloopbaan in deze nieuwe taal, volstaat dit aantal niet. Zij hebben ook nog enkele honderden school- en vaktaalwoorden nodig.

Het is, niet in het minst voor laaggeletterde jongeren, onbegonnen werk om op korte tijd zoveel woorden te leren. Wel is het haalbaar om een brede, stevig verankerde basiswoordenschat te verwerven. Dit faciliteert het latere woordleren en kan via expliciete, weldoordachte en rijke woordenschatinstructie gestimuleerd worden.

Hoewel woordenschatverwerving binnen het tweedetaalonderzoek een sterk onderzocht domein is⁴, bestaan weinig studies over dit thema bij laaggeletterden. Onderstaande richtlijnen gelden dus ook voor geletterde leerlingen; waar mogelijk zijn nuances, tips en concrete werkvormen voor laaggeletterden aangebracht.

In de praktijk

1. Weet welke woorden je aanleert

Een taal als het Nederlands bestaat uit een kleine groep hoogfrequente en een grote groep laagfrequente woorden. Hoogfrequente woorden zijn beperkt in aantal (ongeveer 5000 items) en komen zeer dikwijls voor, zowel in algemeen als in domeinspecifiek taalgebruik. Leerlingen komen deze woorden dus zeer vaak tegen, niet alleen op school maar ook daarbuiten. Bovendien heb je deze woorden ook nodig om minder frequente woorden te verklaren. Het spreekt voor zich dat nieuwkomers in de onthaalklas zoveel mogelijk van deze woorden leren. Hiervoor is expliciete instructie nodig, aangevuld met impliciete herhaling. Kader 1.1. gaat dieper in over het verschil tussen expliciet en impliciet woordleren. De grote groep laagfrequente woorden, die onregelmatig gebruikt worden in zeer specifieke

contexten, maakt in de regel geen onderdeel uit van het woordenschatprogramma in de onthaalklas. Deze woorden kunnen wel opduiken in bijv. lees- en luisterteksten, maar hoeven niet verworven te worden. School- en/of vaktaalwoorden vormen hierop een uitzondering. Zodra de leerlingen over voldoende woordenschat beschikken om de verklaringen van deze woorden te begrijpen en oefenen, kunnen deze ook stapsgewijs en systematisch aangebracht worden. Veel hangt natuurlijk af van het beoogde traject van de leerlingen. Een leerling die zich op een doorstroom naar het deeltijdse onderwijs voorbereidt, heeft schooltaalwoorden minder nodig dan een klasgenoot die nog een volledig traject in het voltijdse onderwijs voor de boeg heeft.

7

3. Help leerlingen stap voor stap luisterstrategieën te ontwikkelen [Voorbeeld 2.4.]

Luistervaardige leerlingen gebruiken talige en niet-talige informatie om tot luisterbegrip te komen. Wanneer zij een deel van de boodschap niet begrijpen, doen ze bovendien een beroep op luisterstrategieën. Deze strategieën helpen om een gebrek aan luistervaardigheid te compenseren en verbeteren zo tegelijk de luistervaardigheid. Kader 2.1. lijst de belangrijkste luisterstrategieën¹⁴ op.

Laaggeletterde leerlingen hebben geen ervaring met leerstrategieën. Expliciete instructie is dus vereist¹⁵. Opnieuw baan je de weg voor begrijpend lezen, want luister- en leesstrategieën functioneren op een gelijkaardige manier. Mogelijke werkvormen waarmee je op verschillende luisterstrategieën tegelijk oefent zijn de inhoud van een luisterverhaal voorspellen op basis van een teken-TPR (Voorbeeld 1.4.), DILIT-luisteren (Voorbeeld 2.3.) en een luisterfragment voorbereiden met Ik zie, ik denk, ik vraag me af (Voorbeeld 2.4.).

[Kader 2.1.]

Luisterstrategieën¹⁶

1. Voorspellen waarover een luistertekst zal gaan
2. Voorkennis activeren
3. Ontbrekende informatie afleiden uit de context
4. Begrepen woorden en fragmenten tot een betekenisvol geheel puzzelen
5. Doelgericht luisteren (ik ga letten op ...)
6. Het eigen luisteren monitoren en het luisterbegrip controleren (heb ik het juist begrepen?)

Luisterstrategieën: ik zie, ik denk, ik vraag me af

Met deze werkvorm oefenen de leerlingen verschillende strategieën tegelijk: gericht kijken, ontbrekende informatie invullen, de inhoud van het luistertekst voorspellen en gericht luisteren. In het uitgewerkte voorbeeld vertrekken we van een prentenboek, maar je kan ook werken met de *stills* van een video of foto's van een beeldverhaal.

1. Kies een prent uit het boek. Dat kan de cover zijn of een andere prent die de nieuwsgierigheid van de leerlingen prikkelt en iets over de inhoud van het verhaal vertelt.

2. Laat de leerlingen, alleen of per twee, gericht kijken naar de prent aan de hand van het sjabloon in Bijlage A. Dit kan schriftelijk of mondeling.

Ik zie = de leerlingen mogen enkel registreren wat ze zien, dus niet interpreteren

Ik denk = de leerlingen voorspellen de inhoud op basis van wat ze zien

Ik vraag me af = de leerlingen monitoren het eigen begrip

3. De leerlingen wisselen per twee hun antwoorden uit. Vaak ontstaat hier discussie omdat de leerlingen de prent op een andere manier interpreteren. Dat is prima, want de leerlingen zullen gericht luisteren naar het verhaal en oefenen ondertussen hun spreekvaardigheid. Stuur als leerkracht de verschillende interpretaties niet, maar moedig de leerlingen wel aan om hun visie te onderbouwen.

4. Lees het verhaal voor.

5. Koppel het verhaal terug aan de voorspellingen en vragen van de leerlingen.

18

lezen, een complexe vaardigheid

“Paul staat in de file.

Hij is bang dat zijn dochter al vertrokken is.

decoderen, dus niet <slaat>

“Paul **staat** in de file.

Hij is bang dat zijn dochter al vertrokken is.

Eetu on asunut Ruotsin kaupungissa Gävlenissä pitkään.

betekenis activeren

decoderen, dus niet <slaat>

“Paul staat in de file.

Hij is bang dat zijn dochter al vertrokken is.

betekenis activeren

decoderen, dus niet <slaat>

“Paul staat in de file.
Hij is bang dat zijn dochter al vertrokken is.”

causale relaties

mijn papa

de sint

Ik zit op de bus.

Een man komt naar mij.

Zijn baard is vuil.

Hij kijkt boos.

van de man

ik weet het niet

betekenis activeren

decoderen, dus niet <slaat>

“Paul staat in de file.
Hij is bang dat zijn dochter al vertrokken is.”

causale relaties

achtergrondkennis

betekenis activeren

decoderen, dus niet <slaat>

“Paul staat in de file.

Hij is bang dat zijn dochter al vertrokken is.

causale relaties

achtergrondkennis

info afleiden

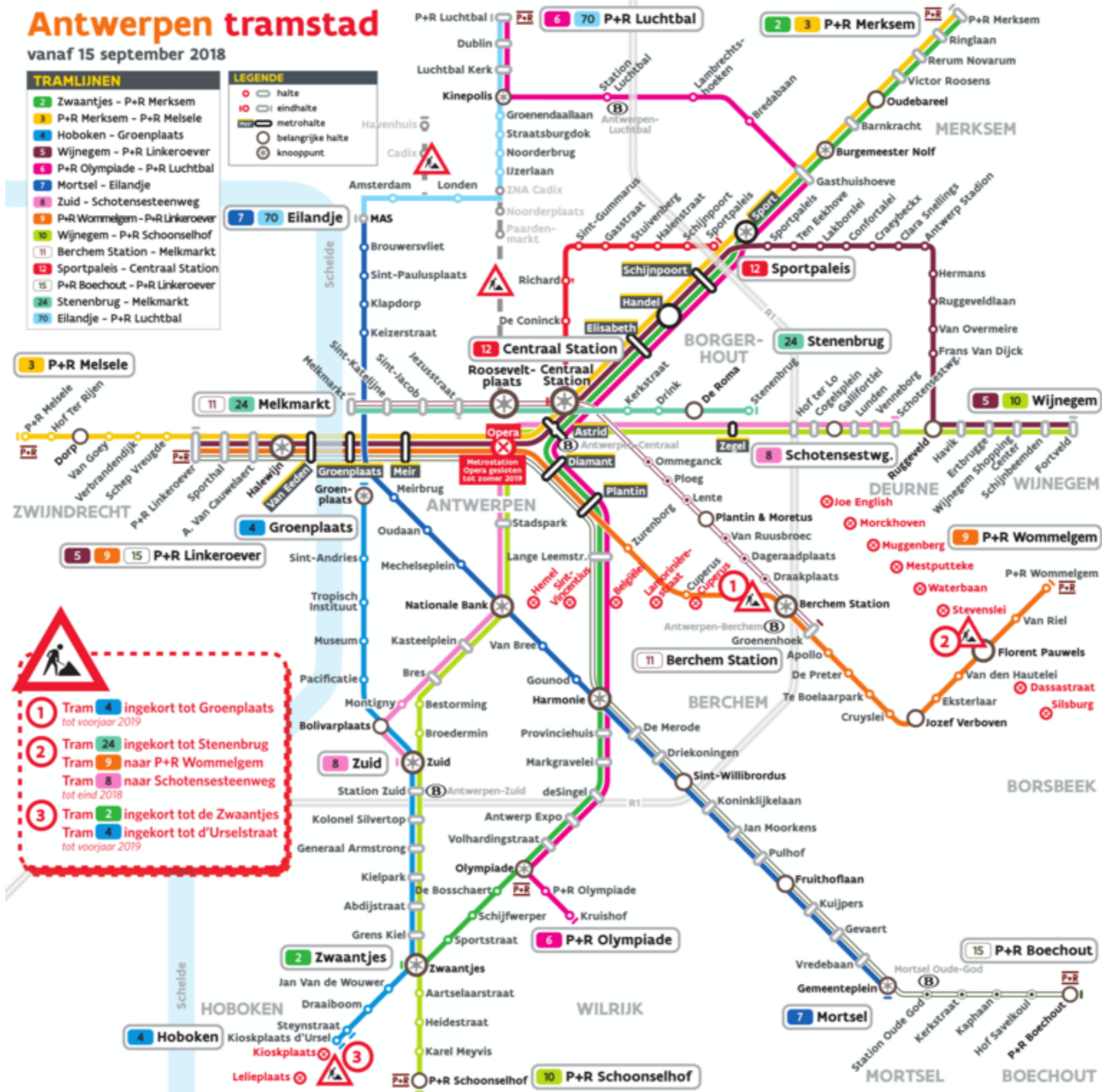
drie aanbevelingen

Antwerpen tramstad

vanaf 15 september 2018

TRAMLINIEN	
2	Zwaantjes - P+R Merksem
3	P+R Merksem - P+R Melsele
4	Hoboken - Groenplaats
5	Wijnegem - P+R Linkeroever
6	P+R Olympiade - P+R Luchtbal
7	Mortsel - Eilandje
8	Zuid - Schotensesteenweg
9	P+R Wommelgem - P+R Linkeroever
10	Wijnegem - P+R Schoonselhof
11	Berchem Station - Melkmarkt
12	Sportpaleis - Centraal Station
15	P+R Boechout - P+R Linkeroever
24	Stenenbrug - Melkmarkt
70	Eilandje - P+R Luchtbal

LEGENDE	
	halte
	eindhalte
	metrohalte
	belangrijke halte
	knooppunt

- 1 Tram 4 ingekort tot Groenplaats tot voorjaar 2019
- 2 Tram 24 ingekort tot Stenenbrug
Tram 9 naar P+R Wommelgem
Tram 8 naar Schotensesteenweg tot eind 2018
- 3 Tram 2 ingekort tot de Zwaantjes
Tram 4 ingekort tot d'Urselstraat tot voorjaar 2019

Waar woon jij?

Woon je ver van je werk of dichtbij?

Hoe kom je naar je werk?

Vind je dat leuk? Waarom (niet)?

Kom je alleen naar je werk, of samen? Met wie?

Ga je met de bus/tram?

Welk nummer heeft jouw bus/tram?

Is het druk op de bus/tram? Kan je zitten of moet je staan?

Moet je lang stappen?

Om hoe laat vertrek je naar je werk?

Waar woon jij?
Woon je ver van je werk of dichtbij?
Hoe kom je naar je werk?
Vind je dat leuk? Waarom (niet)?
Kom je alleen naar je werk, of samen? Met wie?

Stap 1

Ga je met de bus/tram?
Welk nummer heeft jouw bus/tram?
Is het druk op de bus/tram? Kan je zitten of moet je staan?
Moet je lang stappen?

Om hoe laat vertrek je naar je werk?

Stap 2

- Herhaal de woorden
B.v.: sorteeropdracht, wie ben ik, aanvulzinnen
- Bied nieuwe woorden aan

Stap 3

Learner-generated teksten

Leerkracht: ‘Wat doe je als je thuis een woord in een tekst niet begrijpt?’

Amadou: ‘Niets, ik lees gewoon verder.’

Leerkracht: ‘En als je veel woorden niet kent en daardoor niet goed weet waarover de tekst gaat?’

Amadou: ‘Dan stop ik met lezen en ga ik voetballen of zo.’

- Weet welke woorden je aanleert
- Breng woordenschat in brede, concrete, relevante thema's aan en niet in enge semantische categorieën
- Werk zowel aan een brede als aan een diepe woordenschatkennis
- Laat leerlingen woordenschat actief inoefenen
- Breng woordleerstrategieën aan

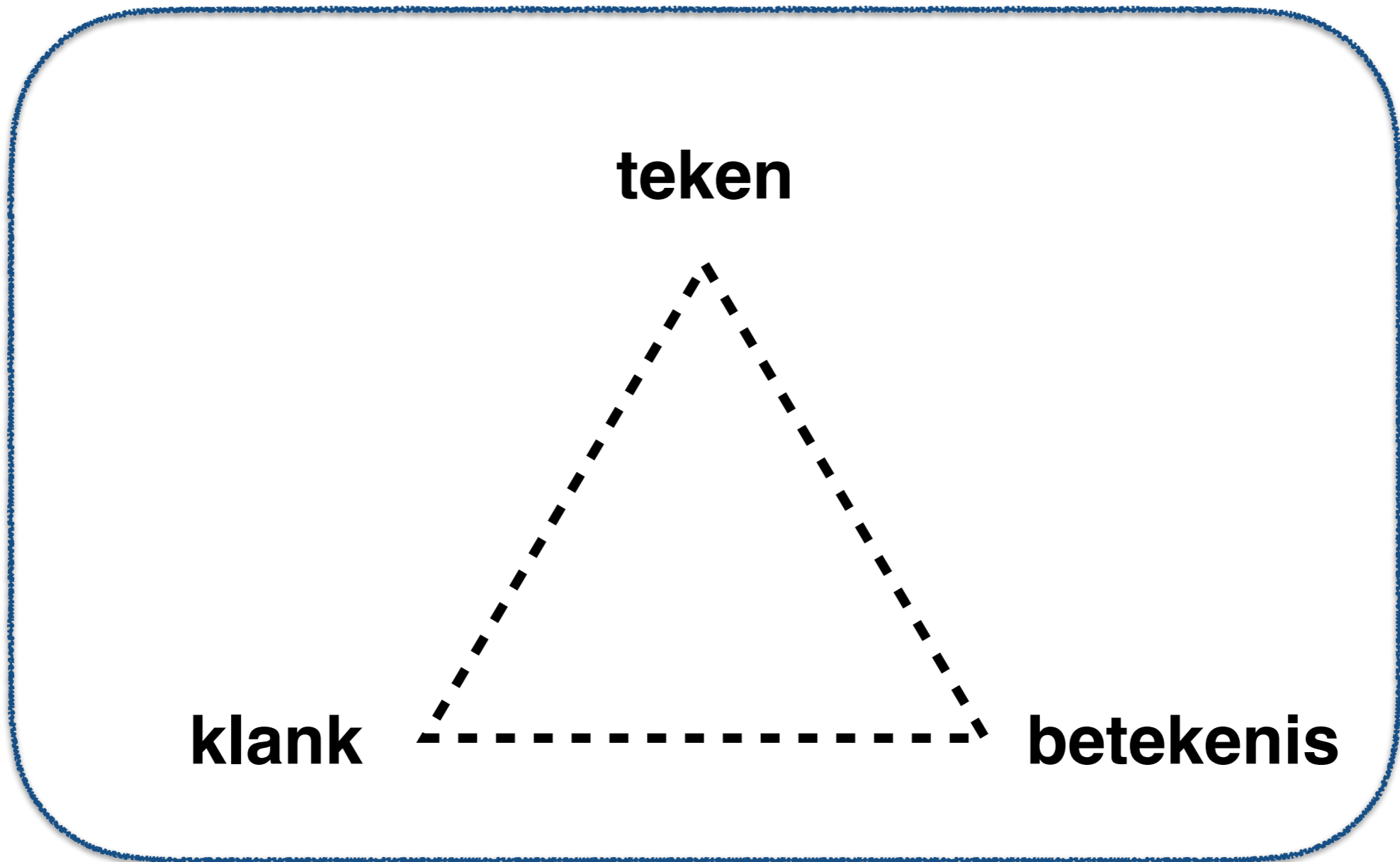
drie aanbevelingen

1. Leg de lat hoog voor woordenschat
via expliciete, weldoordachte en rijke instructie

År 1960 var Maj-Britt Söderberg 30 år.
Hon levde ensam med en dotter - det var Marie.
Hon hyrde en tvåa i Algutsboda i Småland.
Den kostade 290 kr i månaden.
Varje dag cyklade hon 7 km till arbetet.
Hon paketerade glas och tjänade 1 700 kr i månaden.
Dessutom hade hon en pension och barnbidrag;
tillsammans 600 kronor i månaden.
Varje månad sparade hon 200 kr till en teve.
På sommarlovet åkte de på semester.
Pengarna räckte till en resa till Stockholm eller
Göteborg eller morfar i Halmstad.

In 1960 was Maj-Britt Söderberg 30 jaar.
Ze woonde alleen met een haar dochter, Marie.
Ze huurde een tweekamerflat in Algutsboda in Småland.
Die kostte 290 kronen per maand.
Elke dag fietste ze 7 kilometer naar het werk.
Ze verpakte glas en verdiende 1700 kronen per maand.
Bovendien had ze een pensioen en kinderbijslag;
samen 600 kronen per maand.
Elke maand spaarde ze 200 kronen voor een tv.
In de zomervakantie gingen ze op reis.
Het geld volstond voor een reis naar Stockholm of
Göteborg of opa in Halmstad.

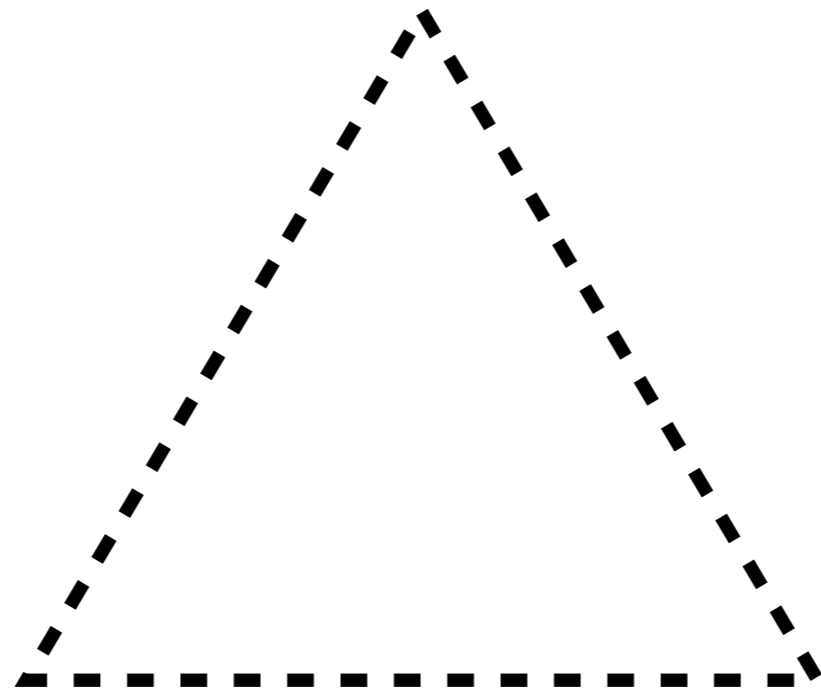

< boom >

teken

/bo:m/

klank

betekenis

noel	buur
koes	muur
droek	stuur

bus

Lion was doing a spot of gardening
when he heard a noise.

“The foundation of reading comprehension is provided by oral language: Vocabulary, grammar, and narrative skills at school entry and beyond predict later reading comprehension. Even before children can read, interventions that target oral language lead to improvements in reading comprehension.

This is an important observation and underlines the idea that not all teaching to improve reading comprehension needs to involve written text.

Castles et al. (2018)

- Werk aan de verstavaardigheid van de leerlingen
- Ontwikkel via begrijpend luisteren de vaardigheden die de weg banen voor leesbegrip
- Help leerlingen stap voor stap luisterstrategieën te ontwikkelen
- Help leerlingen de verbanden tussen woorden in een zin en tussen zinnen te ontdekken

drie aanbevelingen

1. Leg de lat hoog voor woordenschat via expliciete, weldoordachte en rijke instructie
2. Zet in een eerste fase sterk in op de mondelinge taalvaardigheid

drie aanbevelingen

1. Leg de lat hoog voor woordenschat via expliciete, weldoordachte en rijke instructie
2. Zet in een eerste fase sterk in op de mondelinge taalvaardigheid
3. Zorg voor evenwichtige leesinstructie waarin het leren decoderen hand in hand gaat met het leren begrijpen en het aanwakkeren van leesplezier

uantwerpen.be/extra-kansen

Extra kansen voor nieuwkomers

Je bent hier: [UAntwerpen](#) > [Projecten](#) > Extra kansen

Extra kansen voor nieuwkomers

Wat werkt in leesonderwijs aan laaggeletterde anderstalige jongeren?

Deze gids formuleert drie onderzoekseinformeerde aanbevelingen om laaggeletterde anderstalige jongeren te leren lezen in het Nederlands. Elke aanbeveling legt in heldere richtlijnen uit hoe de leerkracht deze theoretische principes kan vertalen naar de klaspraktijk.

Verder voorziet de gids voor elke aanbeveling een samenvatting van het wetenschappelijk bewijs, concrete werkvormen en lesideeën voor in de klas en kaders met achtergrondinformatie voor wie meer over een bepaald thema wil weten.

Uit de complexiteit van het leesproces volgt dat niet alle instructie om te leren lezen moet vertrekken vanuit geschreven tekst. Mondelinge processen zijn minstens zo belangrijk. Veel van de richtlijnen uit deze praktijkgids mogen dan ook niet in isolatie toegepast worden, maar worden best met elkaar en met andere praktijken verbonden.

Daarnaast is elke klascontext uniek en hebben laaggeletterde leerlingen elk hun eigen profiel. Een bepaalde opdracht kan in de ene groep perfect werken, maar kan in een andere groep veel minder succes oogsten.

[Download de handleiding \(pdf - 1,6 Mb\)](#)

Wat werkt in leesonderwijs aan laaggeletterde anderstalige jongeren?
Een praktijkgids voor lesgevers

Auteurs

Marit Trioen
Geeft les aan laaggeletterde anderstalige jongeren bij OKAN Sint-Niklaas. Daarnaast werkt ze als wetenschappelijk medewerker bij de Antwerp School of Education.

Jordi Casteleyn
Is verantwoordelijk voor didactiek Nederlands, didactiek Nederlands aan anderstaligen en talenbeleid aan de Antwerp School of Education.

Tot slot

- leren lezen hoeft niet altijd bij een geschreven tekst te starten
- de aanbevelingen worden best met elkaar en andere praktijken verbonden
- geen enkele aanbeveling werkt altijd perfect, want elke klascontext is uniek

uantwerpen.be/extra-kansen

Jordi Casteleyn & Marit Trioen
Antwerp School of Education

jordi.casteleyn@uantwerpen.be
marit.trioen@portusberkenboom.be

jordi_casteleyn

www.slideshare.net/jordi013

